

УДК 351.76

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Чернякова Ж. Ю.

У статті проаналізовано підходи до визначення сутності понять "моніторинг" і "якість освіти". Встановлено та схарактеризовано зміст діяльності міжнародних організацій і агентств із контролю якості освіти, насамперед Агентства із забезпечення якості вищої освіти у Великій Британії. З'ясовано пріоритетні напрями та зміст моніторингу якості інтернаціоналізаційної діяльності в контексті інтернаціоналізації європейського освітнього простору. Визначено та розкрито зовнішній і внутрішній моніторинг якості освіти в національній освітній системі Великої Британії.

Ключові слова: моніторинг, якість освіти, інтернаціоналізаційна діяльність, зовнішній та внутрішній моніторинг якості освіти, міжнародні організації та агентства з контролю якості освіти, Агентство із забезпечення якості вищої освіти у Великій Британії.

В статье проанализированы подходы к определению сущности понятий "мониторинг" и "качество образования". Установлено и охарактеризовано содержание деятельности международных организаций и агентств по контролю качества образования, прежде всего Агентства по обеспечению качества высшего образования в Великобритании. Выявлены приоритетные направления и содержание мониторинга качества интернационализационной деятельности в контексте интернационализации европейского образовательного пространства. Определены и раскрыты внешний и внутренний мониторинг качества образования в национальной образовательной системе Великобритании.

Ключевые слова: мониторинг, качество образования, интернационализационная деятельность, внешний и внутренний мониторинг качества образования, международные организации и агентства по контролю качества образования, Агентство по обеспечению качества высшего образования в Великобритании.

The author analyzes approaches to defining the essence of "monitoring" and "quality of education". The article describes the work of international organizations and agencies of quality assurance, first of all the Quality Assurance Agency for Higher Education in Great Britain. Priority directions and content of quality monitoring of internationalization activities in the context of internationalization of the European space for education have been determined. External and internal quality monitoring in the national education system of Great Britain have been revealed.

Key words: monitoring, quality of education, internationalization activities, external and internal monitoring of education quality, international organizations and agencies of quality assurance, Quality Assurance Agency for Higher Education in Great Britain.

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізація освітніх систем різних країн світу зумовлена вимогами формування професійно підготовлених фахівців, які здатні забезпечити політичну незалежність, економічний і соціальний розвиток та конкурентоспроможність держави. Пріоритетом розвитку сучасного інформаційного суспільства визнано якість вищої освіти, яка є головною стратегією освітньої політики розвинених країн світу, зокрема Великої Британії, Нідерландів, Польщі, США тощо.

В умовах розбудови української системи освіти проблема моніторингу якості освіти посідає провідне місце та визначає суспільний розвиток держави в контексті євроінтеграційних процесів і конкурентоспроможність на європейському та глобальному ринках праці. Так, у Національній доктрині розвитку освіти (2002) наголошено, що освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності України на

міжнародній арені, а якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави [4]. У документах Наказ МОНмолодьспорту України № 612 від 13.07.2007 р. "Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське світове освітнє співтовариство на період до 2010 року", Постанова № 1283 від 14.12.2011 р. "Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти" встановлено стратегічні напрями діяльності щодо забезпечення якості вищої освіти України; визначено механізми організації та проведення моніторингу якості дошкільної, позашкільної, початкової, базової й повної загальної середньої, професійно-технічної, базової та повної вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасних умовах проблема моніторингу якості освіти є предметом наукового дослідження в працях вітчизняних і зарубіжних учених. Так, український науковець О. Локшина досліджує становлення й розвиток моніторингу якості освіти в контексті світового виміру; визначає сучасні підходи до організації моніторингових досліджень; характеризує міжнародні моделі освітніх індикаторів. Т. Лукіна науково обґрунтувала та представила українську систему державного управління якістю загальної середньої освіти; схарактеризувала об'єкти, види й етапи моніторингових досліджень.

У наукових працях О. Ляшенко розкриває концептуальні засади моніторингу якості освіти; сутність категорій "моніторинг", "якість освіти"; визначає стратегію якості основою освітньої політики країн світу; виокремлює індикатори якості освіти; характеризує якості загальної середньої освіти та встановлює управління якістю освіти як складника державного управління освітньою галуззю. Сучасні підходи розвитку поняття якості освіти у світовому контексті як інструменту моніторингу якості освіти представлено в наукових розвідках О. Овчарук; аналіз і характеристику міжнародних порівняльних досліджень подано в працях науковця І. Іванюк.

Зарубіжні теоретики освіти приділяють чільну увагу вивченню досліджуваного феномену. Так, британський дослідник Р. Барнетт з'ясує та характеризує підходи до визначення якості вищої освіти; П. Якобссон виокремлює критерії до визначення якості вищої освіти; Л. Харві виділяє та розкриває підходи до висвітлення якості вищої освіти та ін. З огляду на актуальність проблеми необхідним і нагальним є вивчення досвіду Великобританії щодо моніторингу якості інтернаціоналізованої освіти.

Метою статті є аналіз сутності понять "моніторинг", "якість освіти"; визначення змісту діяльності міжнародних організацій і агентств з контролю якості освіти, зокрема Агентства із забезпечення якості вищої освіти у Великій Британії; з'ясування пріоритетних напрямів моніторингу якості інтернаціоналізаційної діяльності. Для реалізації даної мети виокремлено такі завдання: схарактеризувати ключові напрями моніторингу інтернаціоналізаційної діяльності та визначити пріоритетні завдання моніторингової діяльності в контексті інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Сучасні євроінтеграційні процеси безпосередньо впливають на формування та визначення стратегічних пріоритетів освітньої політики розвинених держав. Ключовим вектором інтернаціоналізації європейського освітнього простору визнано спрямованість освітньої політики країн на покращення якості освіти та створення необхідних умов для рівного доступу до неї. Модернізація сучасних освітніх систем вимагає наявності об'єктивної інформації про стан освіти в інших країнах світу, яку надають міжнародні моніторингові дослідження.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зазначити багатоаспектність трактування поняття "моніторинг". Так, моніторинг (з англ. monitoring – контроль, відстеження) трактується як постійний контроль, ретельне дослідження, спеціально організоване спостереження за будь-яким процесом із метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим прогнозам [5, с. 11]; спосіб отримання певної інформації, можливості використання якої залежать від компетентності суб'єкта, у розпорядженні якого вона опинилася [1, с. 11]; система збору, опрацювання й поширення інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує безперервне відстеження за її станом і прогноз розвитку [3, с. 28].

У широкому розумінні поняття "якість освіти" трактується як збалансована відповідність процесу, результату та самої освітньої системи цілям, потребам і соціальним стандартам освіти (О. Ляшенко) [3, с. 12]; як сукупність характеристик освітніх послуг щодо їх здатності задовольняти встановлені й передбачені потреби (Г. Сазоненко)

[6, с. 616]; рівень забезпечення навчальної діяльності й надання освітніх послуг учасникам освітнього процесу навчальним закладом (І. Дичківська) [2, с. 349].

У документі "Оцінка якості вищої освіти у Великобританії" під якістю освіти розуміють рівень знань і вмінь, якими студент оволодів під час навчання за умови ефективного викладання, підтримки, оцінювання [9].

У контексті інтернаціоналізації вищої освіти для забезпечення якості освіти було розроблено спеціальні інструменти та прийнято особливі заходи щодо її контролю, що здійснюється як національними, так і міжнародними агентствами. Розглянемо найбільш відомі національні організації з контролю якості освіти, що визнаються на міжнародному ринку освіти (див. табл. 1).

Таблиця 1
Міжнародні організації та агентства з контролю якості освіти

Назва міжнародної організації або агентства	Зміст діяльності міжнародної організації
Агентство із забезпечення якості вищої освіти (Великобританія – Quality Assurance Agency – QAA)	Проводить регулярні атестації всіх англійських вищих навчальних закладів і акредитує всі міжнародні програми, у яких беруть участь навчальні заклади країни, що присуджують дипломи й наукові ступені
Акредитовані програми магістр ділового адміністрування (Великобританія – Accredited Master of Business Administration – AMBA)	Акредитує фахівця ділового адміністрування англійських і закордонних вищих навчальних закладів
Нідерландська організація співробітництва в міжнародній освіті (Нідерланди – NUFFSC)	У 1995 р. розробила основні напрями оцінки якості міжнародних програм вищої освіти, названі "якістю інтернаціоналізації". Документ включає низку процедур, що дозволяють проводити аналіз якості складових елементів освітніх програм (навчальних програм і матеріалів, процесу самооцінки, підготовки й сертифікації викладацького складу тощо)
Глобальний альянс транснаціональної освіти (Global Alliance for Transnational Education – GATE)	Проводить сертифікацію якості освітніх програм транснаціональної освіти, тобто програм вищих навчальних закладів однієї країни, що пропонуються на освітньому ринку інших країн
Європейський фонд керування якістю (European Foundation for Quality Management – EFQM)	Об'єднує більше 600 організацій, включає великі міжнародні організації, дослідницькі інститути відомих європейських університетів. У 1992 році у співробітництві з Європейською комісією з якості (EQQ) заснував Європейську нагороду за якість
Європейська рада з бізнес-освіти (European Council for Business Education – ECBE)	Пропонує систему акредитації шкіл бізнесу
Асоціація вищих коледжів і шкіл бізнесу (Association of Advance Collegiate Schools of Business – AACSB)	Займається контролем якості й атестацією програм у галузі економіки й бізнесу та акредитацією програм MBA

Таким чином, створені міжнародні організації з контролю якості освіти розробили основні напрями оцінки якості міжнародних освітніх програм, програм транснаціональної освіти, а також програм у галузі економіки й бізнесу, ділового адміністрування з метою надання високоякісної та конкурентоспроможної освіти, що відповідає сучасним вимогам ринку праці.

Актуальним питанням сьогодення є якість освіти та її відповідність міжнародним стандартам. Міжнародна організація стандартизації пропонує перелік інтернаціоналізаційної діяльності, який є зареєстрований та включений до моніторингу якості інтернаціоналізованої освіти [7; 8; 10] (див. табл. 2).

Таблиця 2

Моніторинг якості інтернаціоналізаційної діяльності

Напрямок інтернаціоналізаційної діяльності	Зміст моніторингової діяльності
1. Розвиток міжнародної місії закладів, стратегій і цінностей освіти	Відношення інтернаціоналізованої стратегії до інституційної стратегії; місія і цінності; чітке розуміння цілей, завдань інтернаціоналізації; курс освітньої політики щодо моніторингу інтернаціоналізаційної діяльності; співвідношення міжнародних ініціатив і програм з обраною міжнародною стратегією
2. Визначення міжнародного доходу як частини академічного кредитного курсу для 10 % студентів	Сприяння і доступ до навчання за кордоном; критерії для відбору іноземних учасників; процедура прийому; академічна, культурна підтримка студентів; задоволення іноземними студентами; крос-культурна підтримка і брифінги; відповідальність закладу, що приймає іноземних студентів; відношення до інтернаціоналізованого курикулуму та стратегії; оцінювання програми
3. Розвиток офшорних (транснаціональних) програм, що надають освітні ступені	Підтримка й розвиток освітніх контрактів; вибір партнерів; огляд і схвалення інтернаціоналізованих програм; студентські стандарти допуску до навчання в країні, яка надає освітній ступінь; процеси трансферу кредитів; співвідношення міжнародних курсів з місцевими; культурні та етичні стандарти; місцеві стандарти освіти; маркетинг; оцінювання інтернаціоналізованої програми; відношення до міжнародної стратегії; студентська підтримка
4. Оплата освітніх послуг іноземними студентами	Маркетингова стратегія щодо прийому іноземних студентів; оплата освітніх послуг та кредитування зарубіжних студентів; стратегія міжкультурного навчання й викладання; міжкультурне навчання для викладачів і персоналу; стандарти щодо володіння англійською мовою при прийомі на навчання; визнання іноземних кваліфікацій при прийомі на навчання; відбір і підтримка набраних студентів; обов'язки міжнародних студентів та їх виконання
5. Інтернаціоналізований курикулум	Крос-культурне навчання й підтримка; підготовка персоналу; інтернаціоналізовані курси; мобільність студентів і викладачів; ресурси доступу до участі у проектах; оцінювання проектів; міжнародна інтернатура і спільні освітні проекти для студентів; зовнішнє фінансування; використання прогресивного міжнародного професійного досвіду; викладання іноземних мов для студентів і викладачів як частини міжнародної стратегії

У контексті інтернаціоналізації освітнього простору Кодекс практичних дій (Codes of practice) є одним із традиційних підходів до моніторингу якості міжнародної діяльності, який використовується на національному рівні. Так, Рада у справах іноземних студентів (UKCOSA) Великої Британії ввійшла до складу перших організацій, які застосували зазначений кодекс у навчальних закладах для іноземних студентів. Особливого поширення така діяльність набула в середині 1980-х років, ключовими завданнями якої стали маркетинг, інформаційне забезпечення, зарахування іноземних студентів, а також формування відповідної освітньої політики на локальному рівні. Оскільки ринок іноземних студентів зростає, то відбувалися зміни в кодексі практичних дій. Відповідно, Канадським бюро з міжнародної освіти (Canadian Bureau of International Education – CBIIE, 1996) було розроблено й запропоновано новий кодекс, який отримав назву "Кодекс етичної практики міжнародної освіти" (Code of Ethical Practice in International Education).

В умовах інтернаціоналізації відбувається об'єднання підходів щодо моніторингу якості освіти, яка визначається на внутрішньому рівні (самооцінку проводить сам навчальний заклад), на зовнішньому рівні (оцінка міжнародних програм); представлена національною акредитацією (оцінка транснаціональних освітніх програм), міжнародною організацією зі стандартизації (ISO 9000); процедурою якіс-

ного аналізу інтернаціоналізації (для отримання інформації про інтернаціоналізаційну діяльність в іноземних закладах – IQRP).

Агентство із забезпечення якості вищої освіти (QAA – Quality Assurance Agency for Higher Education) було сформовано в 1997 році з метою необхідності проведення зовнішнього моніторингу якості освіти в контексті інтеграційних процесів. Зовнішній моніторинг є незалежним і складається з представників, які очолюють університети й коледжі Великої Британії та є відповідальними за проведення моніторингу щодо визначення стандартів і якості освіти. Такий вид моніторингу допомагає університетам і коледжам порівняти академічні стандарти й визначити, що процедура оцінювання є чесною і свідчить про результати діяльності системи освіти відповідного рівня [9].

Зовнішній моніторинг складається з оцінювання навчальних програм вищих навчальних закладів, навчальних програм для аспірантів, підготовки вчителів, програм акредитації, які проводяться професійними, встановленими, керівними органами. Наприклад, програми підготовки викладачів оцінюються Агентством з підготовки вчителів (The Teacher Training Agency) і Агентством зі стандартів освіти (The Office for Standards in Education). Кожний навчальний заклад обирає самостійно процедури моніторингу – зовнішніми екзаменаторами, академічної інфраструктурою (The Academic Infrastructure), зовнішньою перевіркою з Агентства із забезпечення якості вищої освіти [9].

Агентство із забезпечення якості вищої освіти використовує різні методи зовнішнього моніторингу з метою відображення відмінностей у системі вищої освіти в країнах Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії (див. табл. 3) [8; 9].

Таблиця 3

Зміст зовнішнього моніторингу якості освіти у Великій Британії (інституційний рівень)

Регіон	Об'єкти моніторингу
Англія і Північна Ірландія	Перевірка внутрішньої системи оцінки якості, вивчення механізмів її дії на дисциплінарному рівні й забезпечення якості освітніх програм. Перевірка відбувається раз на шість років
Шотландія	Перевірка пріоритетів освітньої політики й діяльності у вищих навчальних закладах і коледжах з метою підвищення якості освіти студентів. Перевірка відбувається раз на чотири роки
Уельс	Перевірка внутрішньої системи оцінки якості, вивчення механізмів її дії на практиці через тематичні блоки. Перевірка відбувається раз на шість років
Загальна перевірка (окрім Шотландії)	Вивчення ефективності роботи інституту щодо видачі дипломів, гарантії стандартів і якості програм, які були запропоновані. Це включає зв'язки на національному, а також на міжнародному рівнях

Як бачимо, моніторинг якості освіти проводиться з урахуванням міжнародних стандартів, що спричинено визнанням професійної кваліфікації на міжнародному ринку праці.

Внутрішній моніторинг якості освіти проводять фахівці самого навчально-виховного закладу з метою підвищення ефективності адміністрування, активізації навчально-виховної діяльності, проведення науково-дослідної роботи тощо. Відомо, що університети й коледжі Великої Британії є автономними, і тому вони самі відповідають за підтримку освітніх стандартів і якість освіти, які надають. Як правило, в кожному навчальному закладі існує правління або рада, що підтримується комітетами і відповідає за конкретну роботу. Пропонуємо схему, яка унаочнює структуру внутрішнього моніторингу якості освіти на інституційному рівні (див. рис. 1) [9].

Як бачимо, вищі навчальні заклади звертаються до зовнішніх екзаменаторів, які є незалежними й допомагають провести моніторинг якості освіти та визначити міжнародні освітні стандарти в контексті інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Рис. 1. Структура внутрішнього моніторингу якості освіти на інституційному рівні

Висновки. Проведений аналіз досліджуваної проблеми дозволяє визначити сутність моніторингу якості освіти в контексті інтернаціоналізації; схарактеризувати зміст діяльності міжнародних організацій і агентств на національному й міжнародному рівнях; проаналізувати досвід Великої Британії щодо моніторингу якості освіти в контексті інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Перспективним напрямом подальшого дослідження може стати вивчення механізмів та інструментів моніторингу якості освіти на національному рівні у вищих навчальних закладах Великої Британії в контексті інтернаціоналізації національного освітнього простору.

Література

1. Горб В. Теоретические основы мониторинга образовательной деятельности / В. Горб // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 10–14.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К. В.С, 2004. – С. 28.
4. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – № 3. – С. 3–9.
5. Пустовіт Л. Словник іншомовних слів / Л. Пустовіт, О. Скопненко, Г. Сjuta, Т. Цимбалюк. – К. : Довіра, УНВЦ "Рідна мова", 2000. – 1017 с.
6. Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею) / Г. Сазоненко. – К. : Гнозис, 2004. – 684 с.
7. International Standard Classification of Education [Електронний ресурс]. – ISCED. – UNESCO, 1997. – 42 р. – Режим доступу: <http://www.unesco.org/education>. – Назва з екрана.
8. Learning Counts [Електронний ресурс] // International Seminar on Assessing and Improving Quality Learning for All. – 2008. – 8 р. – Режим доступу: <http://www.learningcounts.org>. – Назва з екрана.
9. Quality assurance in UK higher education: a guide for international readers [Електронний ресурс]. – QAA. – 2005. – 33 р. – Режим доступу: www.qaa.ac.uk. – Назва з екрана.
10. UNESCO / Council of Europe, 2001 Globalization and the Market in Higher Education : Quality, Accreditation and Qualifications. UNESCO / Economica. – Paris, France. 2002. – P. 18–26.
11. Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language. – William Collins Publishers, inc. – 1979. – P. 1160–1161.